

Tvivel och tvist i Ryssland om siste tsarens knotor

Den 17 juli ska den sista ryska tsarfamiljen högtidligen begravas i Peter- och Paulskatedralen i S:t Petersburg. Det är på 80-årsdagen av tsarfamiljens avrättning.

En rysk regeringskommission med vice premiärminister Boris Nemtsov i spetsen anser sig ha fastställt identiteten på de mänskliga kvarlevor som 1991 påträffades i skogarna utanför Jekaterinburg (Sverdlovsk). Kvarlevorna tillhör verkligen, säger experterna i sin 750-sidiga rapport, den sista tsarfamiljen och fyra av dess tjänare. Identifierade är enligt kommissionen tsar Nikolaj, tsaritsan Aleksandra, dottrarna Olga, Tatjana och Anastasia, samt hustrufru Demidova, livmedikus Botkin, kammartjänaren Trupp och förmodligen – kocken Charitonov. Tronarvingen, tsarevitj Aleksej, och tsarevnan Marija saknas.

Vetenskapen ifrågasätts

Identifieringen av de nio bygger bland annat på modern DNA-teknik. DNA-material från de döda har jämförts med DNA från nu levande släktingar till tsaren och tsaritsan. Därmed skulle i princip gåtan om den försvunna tsarfamiljen vara löst.

Men Ryssland vore inte Ryssland om det inte fanns hundratals amatör- och professionsspanare som ifrågasatte den etablerade vetenskapen. DNA-undersökningarna har övertolkat och tekniken är ännu inte helt utprovad, menar bland annat författaren Lev Sonin. Och frågetecknen kring utgrävningarna i Jekaterinburg är många fler än de frågor som lösts, menar han.

Tio dagar efter att tsarfamiljen hade skjutits i Ipatiev-huset i Jekaterinburg inleddes av Koltjaks vita arméer. En undersökning inleddes av general Diederichs och erfarna jurister. Den förste av dessa lyckades inte ens övertyga sig om

att tsarfamiljen hade mördats, medan den andre – N Sokolov – till och med sa sig ha funnit askan efter deras brända kroppar.

Först 1925 medgav sovjetregeringen officiellt att tsaren hade skjutits, men sa inget om barnen. Internt visste man dock en hel del. Ledaren för hela operationen, kommissarien Jurovskij, samt flera andra personer som deltagit vid avrättningen och undanröjandet av liken, hade avgett detaljerade vittnesmål.

Bild tryckt i bok

Jurovskijs hade på ett möte med gamla bolsjevikerna i Sverdlovsk 1934 berättat om hur mordet gått till. Han angav den exakta gravplatsen, att graven täcktes med gamla järnvägssyklar och att den faktiskt fanns avfotograferad i en bok utgiven i Västeuropa! Den boken gavs ut av N Sokolov, den förste utredare som den vite generalen Koltjak skickade till Jekaterinburg för att utreda tsarfamiljens öde 1918. Bilden hade tryckts utan att Sokolov själv förstod att det var gravplatsen.

På en punkt går deltagarnas vittnesmål isär. Jurovskij säger att man brände Aleksej och hustrufru Demidova. Enligt vittnesmål från en annan deltagare var det istället Aleksej och Anastasia som brändes. En tredje påstod att man satt eld på Nikolaj, Aleksej, tsaritsan och dr Botkin.

Majakovskij såg graven

Så väl känd var gravplatsen att en grupp kommunistiska kadrer 1924 lät fotografera sig på platsen. Och 1928 föreslades den för poeten Vladimir Majakovskij. Hemligare än så var inte århundradets upptäckt! Naturligtvis inställer sig frågan varför maktthavarna på sovjettiden, om de så väl visste var graven fanns, inte gjorde något för att sätta ut spåren.

När geologen Aleksandr Avdonin och filmregissören och deckarförfattaren Gelij Rjabov 1979 på egen hand, fast med hemligt medgivande

Tsaren? I Jekaterinburgs rättsmedicinska laboratorium undersöker Alexej Nikitin kvarlevorna av tjänsteflickan Anna Demidova, som enligt en uppgift brändes efter avrättningen. På det främre bordet ligger kranierna av tsaritsan Aleksandra och hennes make Nikolaj II – enligt forskarlagerets bedömning.

Foto: ALEXANDER ZEMLIANICHENKO/AP/PRESSENS BILD

av dåvarande inrikesminister Sjtjokolov (senare avsatt och fängslad för sina maffiakontakter), började söka efter graven blev det en tämligen lätt match.

De följde Jurovskijs beskrivning, fann syllarna, öppnade graven och tog ut tre kranier som fördes till Moskva. Ingen var dock intresserad och kranierna lades tillbaka i graven. Först när de politiska förhållandena i Ryssland 1991 ändrats i grunden öppnades graven officiellt.

De officiella utgrävningarna kom dock att genomföras så hastigt och lustigt att det framkallade stark kritik. De genomfördes på två och en halv dag i hållande regn. Över 300 ben blev kvar i jorden och påträffades vid en senare utgrävning. Vad som påträffats är kvarlevorna av nio människor som kunnat identifieras som tsarfamiljen och fyra tjänare. De amerikanska experternas identifikation hade dock ett viktigt förbehåll: "Om detta verkligen är tsarfamiljens grav, då är..."

Klart är att tronföljaren, tsarevitj Aleksej, och en av tsarevorna saknas. Flertalet utländska rättsmedicinare säger att det är Marija, då 19 år, som saknas, men gruppen av amerikanska forskare, ledd av framlidne William Maples från Florida reserverade sig till förmån för Anastasia.

Till glädje för Fox, för man förmoda, som just släppt sin tekniska film om Anastasias fantastiska flykt till väst, där hon enligt legenden dök upp som "Anna Anderson", 1963 ordnades ett rörande möte i USA mellan två påstådda tsarbarb – Aleksej och Anastasia.

Än siktades tsarfamiljen på badstranden i Suchumi, en iakttagelse som räckte till en hel bok. Än utpekades en harmlös fartygsmaskinist i USA 1922 som tsar Nikolaj i förklädning. Nu har man mänskligt att döma återfunnit kropparna och löst "gåtan" Ana-

stasia. Men slarv och oklarheter kan nog ett bra tag till hålla liv i den industri som lever på spekulationer kring tsarfamiljens öde.

Lev Sonin påpekar en rad motsägelser i den första undersökningskommissionens resultat. Skelett nr 3 beskrevs som både 158 cm långt och 162–165 cm. Skelett nr 9 bedömdes av en expert vara i 50-årsåldern och av en annan som över 60. Skelett nr 8 var enligt en expert i själva verket hopfarsade ben från två skelett.

Ett av kritikernas tyngsta argument är att den skulle som tillskrivs Nikolaj saknar det ärr efter ett sabelhugg, som Nikolaj ådrog sig 1891.

Inte på ett enda skelett fanns det mer än 50 procent av de ursprungliga benen. Ett av kritikernas tyngsta argument är att den skulle som tillskrivs Nikolaj saknar det ärr efter ett sabelhugg, som Nikolaj ådrog sig 1891 under besöket av staden Otsu i Japan.

Undersökningskommissionen medger att inget sådant ärr hittats, men anser det inte vara något avgörande skäl mot den övriga bevisningen.

Kritikerna menar också att traditionella rättsmedicinska metoder har åsidosatts. Inga försök har gjorts att jämföra kvarlevorna med efterlämnade handlingar hos tsarfamiljens läkare och tandläkare.

Bristerna i utgrävningarna 1991 höll på att leda till en skandal för den nya ryska staten och 1993 till sattes Jeltsin därför en regeringskommission under dåvarande vice premiärminister Jarov, senare ersatt

av Boris Nemtsov. Även om kritikerna, inklusive Lev Sonin, för tillfället har tystats så menar de att det finns många alternativa förklaringar till gravfynden.

Miljonals människor dödades i inbördeskriget. De officiella förklaringarna att inget annat fall där en hel familj dödats i Jekaterinburg-trakten inrapporterats till myndigheterna, är mer än lovligt naiva.

Inte minst har den ryska kyrkan som ställt sig kritisk till förhastade slutsatser om gravfynden. En del dignitärer motsätter sig fortfarande begravningen. Eftersom tsarfamiljen kanoniserats av kyrkan är kvarlevorna inte bara kvarlevor – utan relikier. Och relikier får inte kunna ifrågasättas.

I 70 år har vitryssar hävdats att tsarfamiljens relikier finns i ett bankfack i Lichtenstein. Där förvaras nämligen juristen N Sokolovs efterlämnade arkiv.

Ryssland vore inte heller Ryssland om inte etablissemangen försökte utnyttja likfynden till det yttersta. Jeltsin beordrade som parti- och Sverdlovsk på 70-talet sakliöst att Ipatiev-huset skulle rivras. Nu vill han framstå som den som ångtan fått tsarfamiljen i vigd jord.

Utän att man funnit några dokumentära bevis härför upprepas påståenden om att bolsjevikerna i Ural på direkt order av Lenin avrättat oskyldiga barn och kammartjänare. Man låtsas inte om att det pågick ett inbördeskrig med miljonals döda. När de vitas trupper närmade sig gällde det för bolsjevikerna att vare sig lämna möjliga tronarvingar eller relikier åt fienden.

Mordet på tsarfamiljen motsvarade med några förseningar vad som skett i England och i Frankrike. Och under 250 års ryskt självhärskardöme hade varannan tsar mördats. Gärningen smälte alltså väl in i rysk tradition.

STEFAN LINDGREN

Kretslopp, så Gud hjälpe

I vårt kvarter komposteras det. Nära fönster och luftintag står trälådor i vilka avfallet förväntas omvandlas till den fruktbara jorden som ingen har frågat efter. I somras, under rekordhettan, stod flugsvärmarna täta runt lådorna. Stanken från fiskrens och ruttet kött mötte fotgängarna på gångvägen här utanför.

Inte bara vi boende kamperar ihop med komposternas kryp. Vi delar gården med ett dagis. Förskolepersonalen, korrekt och modern, intalar sig att det pågår ett pedagogiskt skeende när ungdomarna lyfter på trälocken och utforskar avfallet.

När blir tillsynsmyndigheten varse att ekofundamentalisterna

initiativ hotar folkhälsan? Det är ingen tillfällighet att hygien och hälsa blev avsevärt bättre i Stockholm och andra större städer med den kommunala renhållningsstadsplan. Det finns ingen statistik över kompostdrabbade hyresgäster eller dagisbarn. Däremot vet vi att sopgubbar har fått diarréer som en följd av sina arbetsuppgifter i det nya kretsloppssamhället.

Sopor utanför fönstret borde tillhöra det förgångna och inte återvinnas som idé i vår tid. Våra grannar kommer från Eritrea. De är förvånade över att det som uppfattas som primitivt i deras gamla hemland har blivit högsta ideal i Sverige.

JAN-EWERT STRÖMBÄCK